

Welkom!

Dom van Speyer St. Maria en St. Stefanus

Spirituele gids voor
het bezoek van de kerk

www.dom-zu-speyer.de

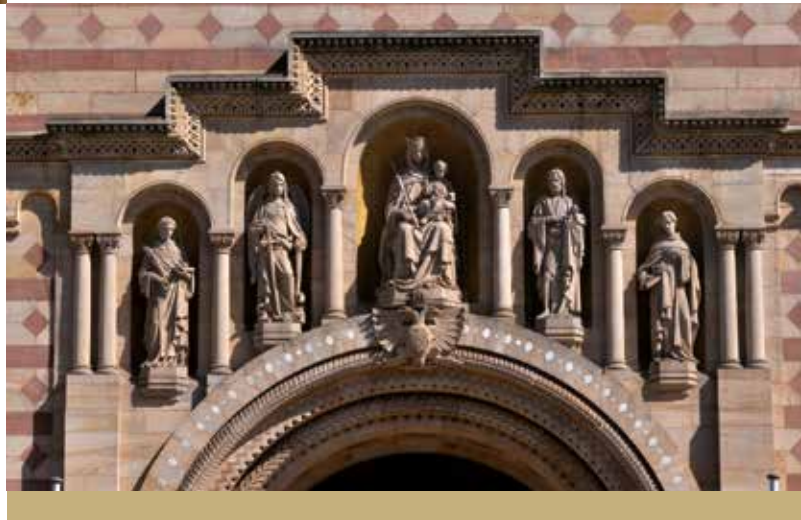
Beste dombezoeker,

De dom in Speyer is kunsthistorisch van belang omdat het de grootste romaanse kerk ter wereld is (gebouwd ca. 1030–1124). Binnen de cultuurgeschiedenis belichaamt de dom de idee van het middeleeuwse keizerschap. Tot op heden is de dom de kathedraal van de bisschop van Speyer. Kunst, geschiedenis en religie vormen een onafscheidelijke eenheid en behoren daarom altijd in hun samenhang beschouwd te worden. Deze kleine gids wil u helpen om vooral de religieuze boodschap van dit bijzondere gebouw te begrijpen.

Wij hopen en wensen, dat u zich hier welkom voelt en dat het bezoek aan de dom voor u een verrijkende ervaring zal zijn.

Het domkapittel Speyer

1. De voorgevel

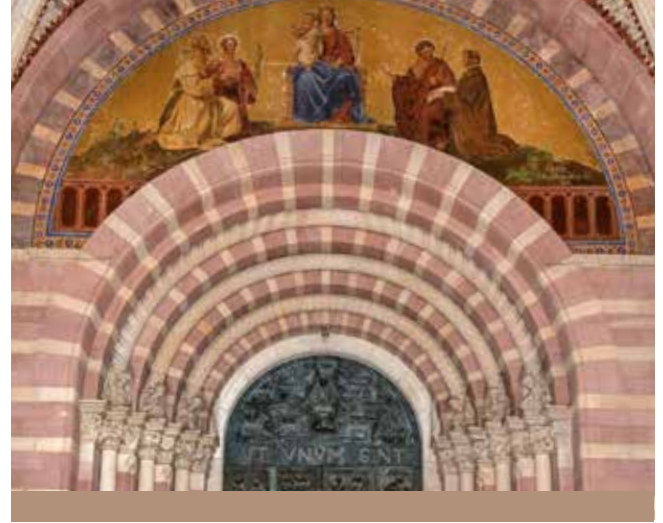
De Apocalyps naar Johannes, het laatste boek van de Bijbel, beschrijft het hemelse Jeruzalem als een stad met **drie poorten** in elke windrichting (Openb. 21:13). De dom, die een evenbeeld wil zijn van de heilige stad van God, heeft daarom ook drie poorten in de voorgevel (de westzijde van de kerk). Boven de middelste poort bevinden zich **vijf figuren**. Van links naar rechts zijn dit:

- de aartsmartelaar Stefanus als patroon van de dom,
- de aartsengel Michael als patroon van Duitsland,
- Maria, de Moeder van God als hoofdpatrones van deze kerk,
- Johannes de Doper, omdat de dom de **belangrijkste doopkerk** van het bisdom is,
- Bernhard von Clairvaux, de beroemdste bezoeker van de dom in de Middeleeuwen (1146).

Boven het middenportaal opent zich een cirkelvormige vensterroos als symbool van het Goddelijke. Jezus Christus staat in het centrum van de roos als middelpunt van de hele schepping en als doel van ons leven. De roos wordt omkaderd door een vierkant als symbool van het aardse. In de vier hoeken ziet men de symbolen van de vier evangelisten (adelaar, mens, leeuw, stier), de aardse herauten, die ons de hemelse boodschap in hun **vier evangeliën** verkondigd hebben.

2. Het voorportaal

Als u onder een van de poorten door loopt, komt u in het grote voorportaal van de **westbouw** terecht. De westbouw schermt de dom als een vestingmuur af tegen het westen. In de middeleeuwen is de westkant de kant van de zonsondergang, de duisternis en daarmee van het kwaad. De bezoeker komt vanuit het westen en schrijdt door de dom naar het oosten. Op zijn weg door de dom moet hij al het kwade en duistere achter zich laten, om bij Christus, het Licht, te komen. (Rom. 13:12).

3. Het portaal

Het voorportaal heeft drie ingangen, maar de dom zelf betreedt men slechts door één ingang. De mensen, die in grote groepen het voorportaal binnenstromen, kunnen nu alleen maar afzonderlijk en na elkaar de dom betreden. Het portaal is zoals de **smalle poort naar de hemel**, waarover Jezus in het evangelie spreekt (Matth. 7:13). Het getrapte portaal drijft de deur op indrukwekkende wijze in de bijna 7 meter dikke muur. De deur vormt hier het smalste deel van de muur. Het portaal heeft zowel buiten als binnen 2 x 6 getrapte deurstijlen, die zo samen 12 'treden' vormen als symbool van de volmaaktheid.

Boven de hoofdingang staat de geestelijke nalatenschap van Jezus geschreven, opgetekend uit zijn afscheidsrede in het Johannesevangelie: **"Ut unum sint – Opdat zij allen een zijn!"** (Joh. 17:21). De bouw van deze dom was inderdaad de laatste grote kerkenbouw die nog gestart was vóór het Oosters Schisma in 1054: de breuk tussen de kerk in het Oosten en het Westen. Dit gegeven maakt van deze dom een pleidooi voor de eenheid van de kerk.

De deur van de dom (1971) zelf is een in brons gegoten preek. De bronsreliëfs in het onderste deel tonen verhalen uit het Oude Testament, voornamelijk het scheppingsverhaal en het oerverhaal uit het boek Genesis. Het bovenste deel toont scènes uit het leven van Jezus en is zo voorbehouden aan het Nieuwe Testament. Op deze wijze herinnerd aan de oorsprong en de voltooiing van het heil, kan de bedevaartganger zijn weg door de dom beginnen.

4. Het middenschip

Zodra de bezoeker door de smalle poort gegaan is, opent zich voor hem de overweldigende aanblik van het geweldige middenschip. Anders dan in de domkerken van Mainz en Worms heeft de dom in Speyer slechts één koor en daardoor heeft het gebouw een duidelijke richting, die de bezoeker alleen naar voren, naar het oosten leidt, **in de richting van het licht**.

Bij het gaan door het middenschip merkt men, hoe **12 bogen** de machtige pilaren verbinden. De kerk is op het fundament van **de twaalf apostelen** gebouwd (Ef. 2:20). Een blik omhoog laat zien dat telkens twee arcaden worden samen-gevoegd en overwelfd. Daardoor ontstaan boven het middenschip zes grote gewelvenkoepels, die in de middeleeuwen de hemel symboliseerden. Zij staan ook voor het verloop van de **zes dagen van de schepping**, voor de aardse tijd.

Maria is de beschermvrouwe van de kerk en tegelijkertijd ook van het geslacht van de Saliërs, waartoe de opdrachtgever van de dom, keizer Konrad II (regeringstijd 1027–1039) behoorde. Maria begeleidt de dombezoeker op zijn weg. Onder de ramen in het middenschip vertellen afbeeldingen links en rechts over het **leven van Maria**. En in de vloer zijn achter elkaar vier teksten aangebracht: „o clemens, o pia, o dulcis virgo Maria”. Het is de afsluiting van het lied Salve Regina. Volgens de overlevering heeft Bernardus van Clairvaux dit tijdens zijn bezoek aan Speyer aan het lied toegevoegd. Een groot **Mariabeeld** ontvangt de bezoeker bij de toegang tot het koor. Elke plechtige bisschopsmis eindigt met een statie voor de patrones en de **beschermvrouwe van de dom**.

Wij nodigen u uit voor een gebed aan Maria, de bemelkoningin:

Almachtige, eeuwige God,
Gij hebt de zalige Maagd Maria,
die ons Christus geboren heeft,
van alle zonden ge vrijwaard
en haar met lichaam en ziel
in de heerlijkheid van de hemel verbeven.
Geef, dat wij naar dit teken
van hoop en troost schouwen
en op de weg blijven,
die naar Uw heerlijkheid voert.
Daarvoor bidden wij door Christus, onze Heer.
Amen.

(Gebed bij het hoogfeest van Maria Tenbemelopneming op 15 augustus)

5. De viering

Aan het einde van het middenschip slaat de bezoeker af, waarna hij zijn weg eerst door de zijbeuk vervolgt en daarna over de grote trap omhoog, richting het transept. Vanaf hier kijkt men naar de centraal gelegen viering.

Van bovenaf gezien vormt de dom een reusachtig kruis. Waar het transept en het middenschip elkaar kruisen is het centrum van dit kruis: de viering.

Het kruis is een martelwerktuig en tegelijkertijd **teken van de opstanding** en van zegen. In de dom wordt het kruis tot een levensruimte voor de christen, die sinds zijn doop met Christus sterft, om door Hem en met Hem en in Hem uit God geboren te worden tot een nieuwe mens. Zoals de zes tongewelven in het middenschip naar de zes dagen van de schepping verwijzen, zo opent zich boven de viering in een grote koepel de hemel. Deze koepel symboliseert de zevende dag, waarop de Schepper rustte. Deze rustdag is bedacht opdat ook het schepsel door de toewending naar de Schepper, naar God, zijn rust en zijn heil vindt. De koepel heeft een achthoekige vorm. Het getal acht bestaat uit $7 + 1$. Voor de christenen is de ware rustdag immers niet de sabbat van de joden, maar de zondag, de dag na de sabbat. De zondag is de **dag van de opstanding** en daarmee van de voltooiing van de schepping. Dat wil het getal acht uitdrukken. De zondag is de eerste dag van de week en tegelijkertijd de achtste dag.

Iedere zondag is een teken van de oorsprong en de voltooiing van het heil in Christus. Precies onder de vieringkoepel staat het altaar, het teken van Christus en de plaats, waar in de eucharistieviering het geheim van de verlossing vertegenwoordigd wordt.

6. Het koor en de apsis

Het koor, met haar vele geledingen, sluit samen met de half-ronde apsis de dom naar het oosten af. Het koor symboliseert met de apsis Christus, het **hoofd van de kerk** (Ef. 1:22). Zoals vanaf het hoofd het lichaam met licht en leven gevuld wordt, zo stroomt op de paasmorgen het licht uit het **oosten** de dom binnen. Daarom is het koor ook de plaats die voorbehouden is voor de bisschop als leider van de plaatselijke kerk. Hij verricht hier samen met het domkapittel het koorgebed.

Het koor is dus aan de ene kant het doel van iedere bezoeker van de kathedraal, die zich vanuit de duisterheid naar Christus, wil bewegen. Aan de andere kant is het koor **de bron van het licht**, dat zich uitbreidt naar het westen toe. Dit licht vult morgen na morgen het hemelse Jeruzalem, dat door de dom wordt uitgebeeld, tot Christus eens alles in allen zal zijn. (Kol. 3:11).

7. De crypte

We nodigen u hartelijk uit voor een bezoek aan de crypte en de grafkelder. Voor het bezoek aan de crypte vragen we een entreprijs, waarmee u het onderhoud van de kathedraal ondersteunt.

De crypte is het oudste gedeelte van de dom, het **fundament**, waarop het gebouw rust. Het bijzondere ritme van de zuilen met hun rood-witte stenen en het gedempte licht nodigen de bezoeker uit om stil te worden. In het gedeelte van de crypte dat de apsis draagt, bevindt zich een oud **doopvont** van de dom.

8. De grafkelder

Vanuit de crypte kan men tegenwoordig de graven van de keizers en koningen uit de geslachten van de Saliërs, Staufen, Habsburgers en Nassaus bezoeken. De dom was vanaf het begin als grafkerk voor de heersers bedoeld. De wens om in de dom begraven te worden kwam niet alleen uit vroomheid voort. Het was tegelijkertijd een uiting van de vaste overtuiging dat de keizers in naam en **opdracht van Jezus Christus** hun ambt uitoefenden. De aartsbisschop van Mainz zei in het jaar 1024 bij de kroning van Konrad II tot Duitse koning: „Gij zijt de plaatsvervanger van Christus op aarde.” En in de keizerkroon waren de woorden van de Wijsheid uit bijbelboek Spreuken gegraveerd: „Door mij regeren de koningen der aarde.” (Spr. 8:15). Deze Wijsheid werd tijdens de middeleeuwen gezien als niemand anders dan Christus zelf, „de Heer over alle heren en de koning over alle koningen” (Openb. 19:16).

De keizergraven herinneren de bezoeker aan de diepe ernst, waarmee deze heersers hun macht uitoefenden. Zij wisten zich niet alleen voor de mensen, maar ook voor God **verantwoordelijk**. Aardse machtsuitoefening brengt alleen zegen, als zij zich aan God en zijn geboden houdt. Dat is de boodschap, die van de keizergraven uitgaat. In het middenschip van de kerk geeft de vergrote replica van de grafkroon van keizer Konrad II de ligging van de keizergraven aan. De grafvondsten zijn te bezichtigen in het nabijgelegen historisch museum van de Palts.

Kapellen

9. De Afrakapel

Aan het einde van de linker zijbeuk bevindt zich de Afrakapel. De kapel is bedoeld voor stil gebed en is niet geopend voor bezichtiging. De bijzondere voorstelling van de aankondiging aan Maria door de engel Gabriel herinnert aan het begin van **de menswording van Gods Zoon**. Door de gehoorzaamheid van Maria wordt het Woord vlees. Daarom heeft de Afrakapel ook de functie van Sacramentskapel. Als zodanig is zij de plaats voor eucharistische aanbidding en stil gebed.

10. Dubbelkapel

Martins- of doopkapel: plaats van doophernieuwing

Aan het einde van de rechter zijbeuk bevindt zich de doopkapel. Zij nodigt de bezoeker uit om zijn eigen doop in herinnering te brengen en zijn doopgelofte te vernieuwen.

Catharinakapel: plaats van relikwieën en de biecht

Via de rechter zijbeuk komt men in de Catharinakapel. Hier worden de relikwieën van de dom bewaard. Tegelijkertijd is zij – boven de doopkapel gesitueerd – de plaats van het sacrament van de biecht. Ons christen-zijn, dat met de doop bevestigd is, wordt hernieuwd door de verandering van leven en door het ontvangen van het sacrament van de biecht.

11. De Olijfberg

Buiten, aan von de zuidkant von de dom, bevindt zich een verbeelding van de Olijfberg. De Olijfberg was het middelpunt van de vroegere kloostergang. Hij nodigt ons tot op heden uit om met Christus voor de **verlossing van de wereld** te bidden.

In de nacht op de Olijfberg heeft Christus ons getoond, dat verlossing alleen dan werkelijkheid wordt, als mensen bereid zijn, hun leven geheel in Gods hand te leggen en de wil van de Vader te vervullen. (Matth. 26:42)

12. Keizerzaal en toren

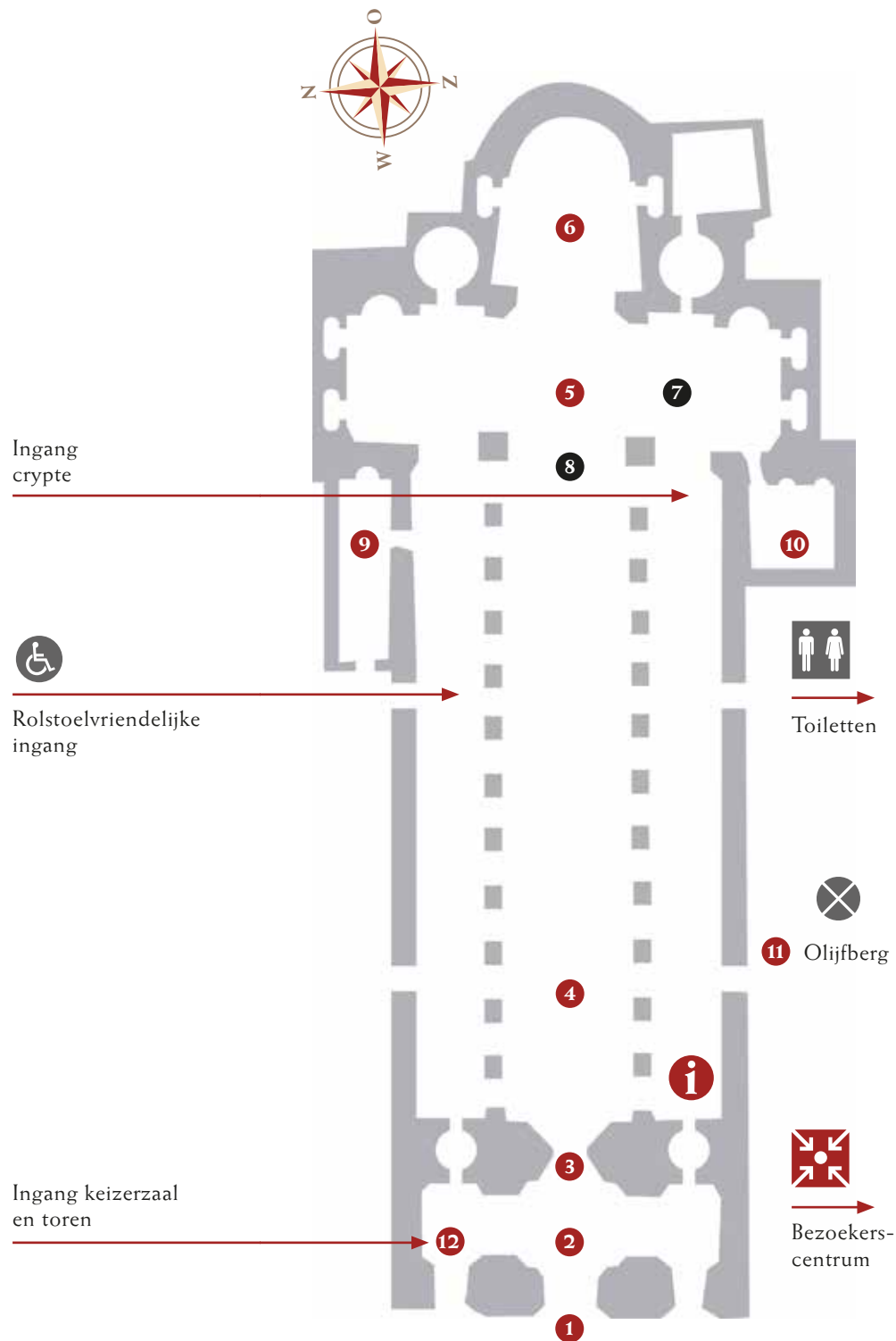
De keizerzaal ligt boven het voorportaal van de dom en huisvest delen van de negentiende-eeuwse beschildering van de kerk. Vanuit de keizerzaal kunt u verder gaan naar het uitzichtpunt in de zuidwesttoren. Toegangskarten zijn van april tot oktober verkrijgbaar in het bezoekerscentrum van de dom. Koning Lodewijk I van Beieren besloot in 1843 om de dom te beschilderen en gaf hiervoor de opdracht aan Johann Baptist Schraudolph. De fresco's in Nazarenerstijl (1846 tot 1853) werden bij de restauratie van de dom van 1957 tot 1961 grotendeels vernietigd. Wat overbleef was de frescocyclus uit de viering. Hierin wordt de strijdende kerk (ecclesia militans) uitgebeeld. De fresco's met de preek van de aartsmartelaar Stefanus en die van paus Stefanus waren oorspronkelijk in de zuidkant van de viering aangebracht. De noordkant van de viering toonde de Bernardscyclus, waarin de gebeurtenissen geschilderd waren rondom de kruisvaarderspreek in Speyer van de heilige Bernardus van Clairvaux tijdens kerst in 1146.

De dom in Speyer is aan de Godsmoeder Maria gewijd. Het fresco met de kroning van Maria bevond zich destijds bovenin de apsis, en vormde zo het glansrijke hoogtepunt van de Mariacyclus in het middenschip. De opneming van Maria in de hemel is **het grote teken van hoop voor de kerk**. Met Maria, de eerstverloste van de mensen, hopen wij ook door de dood heen in Gods heerlijkheid te komen. Een levendige uitdrukking hiervan is de jaarlijkse viering van het Patronaatsfeest Maria Tenhemelopneming op 15 augustus.

Plattegrond

- 1 Voorgevel
- 2 Voorportaal
- 3 Portaal
- 4 Middenschip
- 5 Viering
- 6 Koor en apsis
- 7 Crypte
- 8 Grafkelder
- 9 Afrakapel (stil gebed)
- 10 Dubbelkapel
- 11 Olijfberg
- 12 Ingang keizerzaal en toren

Bezoek ons binnenkort opnieuw!

Kerkdiensten en **concerten** met dommuziek nodigen u uit voor een nieuw bezoek. Voor **stil gebed** is de Afrakapel aan de noordkant gereserveerd. Het **sacrament der verzoening** (biecht) kunt u op vaste tijden in de Catharinakapel ontvangen.

Actuele informatie over openingstijden, biechtijden, kerkdiensten en de concertagenda vindt u op **www.dom-zu-speyer.de**. In ons **dom-bezoekerscentrum** in de zuidelijke domtuin kunt u entreekaarten, audiogidsen, literatuur over de dom en souvenirs verkrijgen.

Wij bieden **rondleidingen** door de dom aan om zo het vele wetenswaardigs over onze kathedraal en het UNESCO-werelderfgoed te delen.

Contact: domfuehrungen@dom-zu-speyer.de

dom-zu-speyer.de

App iOS

App Android

Bezoek ook de domschatkamer in het historisch museum van de Palts

Hier zijn de vondsten uit de graven van de Salische keizers te zien, evenals kostbare liturgische voorwerpen en kleding. Het museum is slechts een paar stappen lopen van de dom verwijderd.

www.museum.speyer.de

Drukwerk

Tekst

vicaris-generaal dr. Frans Jung

Uitgever

Domkapittel Speyer, de domkustos

Afbeeldingen

Pagina 1-3, 6, 7, 13, 14

GDKE – Landesmuseum Mainz, Ursula Rudischer

Pagina 12

Klaus Bednorz

Pagina 14 (boven)

Andreas Lechtape

Pagina 15

Peter Drach

Alle overige afbeeldingen

Klaus Landry

Copyright alle afbeeldingen

© Domkapitel Speyer

Vormgeving

forte Kommunikation und Consulting GmbH

www.forte-kommunikation.de

Druk

Englram Partner GmbH & Co. KG

www.englram.de

Uitgave

Nederlands, DS-16-1573/1-2017